

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΣΑΛΑΜΙΝΑΣ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΤΟΥ 1821

Η Επανάσταση του 1821 είναι το κορυφαίο γεγονός της νεότερης ιστορίας μας. Ένας λαός ταλαιπωρημένος και αόρατος μέσα στην ακινησία του οθωμανικού ζυγού, πήρε τα όπλα και τα βουνά, για να διεκδικήσει την ελευθερία του.

Σε αυτή την παρέμβαση θα αναφερθούμε ειδικότερα στην, άγνωστη στους πολλούς, συμβολή της Σαλαμίνας στον Αγώνα.

Μετά την πτώση του Βυζαντίου, η Σαλαμίνα ενσωματώθηκε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Φορολογικά υπαγόταν στον Καπουδάν Πασά, τον Αρχιναύαρχο του οθωμανικού στόλου.

Αρχικά, υποχρεώθηκε να συνεισφέρει με ναύτες στον οθωμανικό στόλο. Γρήγορα, όμως, απαλλάχθηκε από αυτήν την υποχρέωση, γιατί έδινε κατράμι στον τουρκικό στόλο, που ήταν σημαντικότερο για αυτόν.

Στις αρχές του 19ου αιώνα, η Σαλαμίνα γνώρισε οικονομική άνθηση, εξαιτίας του εμπορίου κατραμιού και της μείωσης της πειρατείας. Η ζήτηση για κατράμι οδήγησε τους Σαλαμίνιους στα παράλια της Μικράς Ασίας, στην πευκόφυτη περιοχή του Γέροντα, όπου είχαν δημιουργήσει ισχυρή αποικία. Αυτή η δραστηριότητα βοήθησε σημαντικά την ανάπτυξη της ναυτιλίας στο νησί.

Από το 1819, ήταν γνωστή στη Σαλαμίνα η ίδρυση της Φιλικής Εταιρείας. Ο τότε Ηγούμενος της Ιεράς Μονής Φανερωμένης Σαλαμίνας, Γρηγόριος Χατζηθανασίου Κανέλλος, μύησε στη Φιλική Εταιρεία τους πρώτους Σαλαμίνιους: τον Αναγνώστη Κόλια Μπιρμπίλη, έμπορο 45 ετών, τον Αντώνιο Κόλια Μπιρμπίλη, έμπορο 42 ετών και οι δύο παιδιά του Νίκου Κόλια Βιρβίλη.

Το μεγάλο επιχειρησιακό πλεονέκτημα των Σαλαμίνιων, για να μπουν στον Αγώνα, ήταν το κατακτημένο δικαίωμά τους στην οπλοφορία, που οφειλόταν στην ανάγκη τους να αντιμετωπίσουν τους ληστές ρητίνης. Έτσι, όταν ξεκίνησε ο Αγώνας, μπόρεσε γρήγορα να σχηματιστεί ένα ετοιμοπόλεμο στρατιωτικό σώμα, το οποίο χωρίστηκε σε δύο ομάδες.

Η πρώτη, υπό τον Ηγούμενο Γρηγόριο, κινήθηκε μαζί με τους Μεγαρείς προς την Κόρινθο. Η δεύτερη, υπό τους Γιωργάκη Γκλίστη, Γιάννη Βιένα και Αναγνώστη Καρνέση, προς το Μενίδι, ετοιμάζοντας επίθεση στην Αθήνα, εν αναμονή των εξελίξεων στην Κόρινθο. Η στρατηγική θέση της τελευταίας και η ύπαρξη πολλών πλούσιων Τούρκων εμπόρων σε αυτή έδιναν μεγάλη αξία στην επιχειρούμενη εκπόρθηση του Ακροκορίνθου.

31 Μαρτίου 1821, οι Επαναστάτες μπήκαν στην Κόρινθο. Οι Τούρκοι οχυρώθηκαν στον Ακροκόρινθο και οι πλούσιες αποθήκες του Κιαμήλμπεη λεηλατήθηκαν από Περαχωρίτες. Στις 22 Απριλίου, πάνοπλο τουρκαλβανικό σώμα από τη Βόχα επανακατέλαβε την Κόρινθο, ωθώντας τους Σαλαμίνιους της 1ης ομάδας σε συνένωση με αυτούς της 2ης, στο Μενίδι.

Στις 24 Απριλίου, οι ελληνικές δυνάμεις στο Μενίδι ενώθηκαν κάτω από την αρχηγία του Λειβαδίτη Δήμου Αντωνίου, με σημαντικότερο οπλαρχηγό τον **Γιωργάκη Γκλίστη**. Ο γενναίος αγωνιστής έμπορος κατραμιού. Ψηλός, γεροδεμένος, σοβαρός, μετρημένος, λιγομίλητος, έξυπνος, καλός έμπορος, με δυο λόγια, παλικάρι. Μαζί με τον κουμπάρο του Αναγνώστη Καρνέση, ζήτησαν και έλαβαν την έγκριση του

δημογέροντα της Κούλουρης, Νίκου Βιρβίλη, να σχηματίσουν στρατιωτική δύναμη, η οποία συνενωμένη με τους 60 άνδρες του έμπειρου πολεμιστή Βιένα, έφτασε συνολικά τα 360 άτομα.

Οι Σαλαμίνιοι βοήθησαν σημαντικά στην ανακατάληψη της Αθήνας στις 3 Νοεμβρίου 1821. Στις 13 Νοεμβρίου, ο Γκλίστης, αφού βεβαιώθηκε ότι όλες οι ξύλινες σκάλες προς τον βράχο της Ακρόπολης ήταν ασφαλείς, ανέβηκε σε αυτόν, εξουδετέρωσε τη φρουρά και άνοιξε τις 2 πρώτες πύλες. Στην 3η, τραυματίστηκε σοβαρά στο πόδι και εστάλη να τον μεταφέρει ο Κόλιας Περδικούρης, με βροχή τα βόλια γύρω τους.

Όσο τον μετέφερε, ο Γκλίστης έλεγε συνεχώς στον Περδικούρη να γυρίσει πίσω και να πιέσει τον Καρνέση και το Βιένα να κρατήσουν την πολιορκία της Ακρόπολης χωρίς να διστάσουν. Αφού βεβαιώθηκε ότι οι Αθηναίοι, μαζί με τους υπόλοιπους Στερεοελλαδίτες και τους Σαλαμίνιους, είχαν κατακτήσει τον Σερπεντζέ, το καλά φυλασσόμενο νότιο οχυρό της Ακρόπολης με τα πηγάδια του νερού, ξεψύχησε, στις 13 Νοεμβρίου 1821.

Τον ηρωικό θάνατο του Γιωργάκη Γκλίστη ακολούθησε ο ανιδιοτελής αγώνας άλλων Σαλαμινίων, όπως ο Γιωργάκης Μάθεσης, με τα δίδυμα αγόρια του Κοσμά και Δαμιανό, ο Μιχάλης Κούτελης, ο Νίκος Μαυράκης, ο Δημήτρης Χατζηπερδικούρης, ο Γιάννης Τσεβάς, ο Αργυρός Μαρμής, ο Νίκος Βιλλιώτης και ο Γιάννης Παπανικόλας. Όλοι τους ακολούθησαν τον αρχηγό τους στο δοξασμένο θάνατο.

Μετά το θάνατο του Γκλίστη, την αρχηγία των Σαλαμινίων ανέλαβαν ο Γιάννης Κριτσίκης, ο Αναγνώστης Μπιρμπίλης, ο Γιάννης Βιένας, ο Αργυρός Μάθεσης, ο Γιάννης Παπαντωνίου, και ο Γιώργος και Γιάννης Πάλλας. Όλοι τους πολέμησαν κάτω από τις εντολές του πολυαγαπημένου τους Γεωργίου Καραϊσκάκη.

Η σύνδεση του Καραϊσκάκη με τη Σαλαμίνα ήταν έντονη, λόγω του στρατηγείου του στην Κούλουρη και στη Μονή Φανερωμένης, αλλά και λόγω της έξοχης τιμής που έγινε στο νησί να τον δεχθεί στα σπλάχνα του μετά το θάνατό του, καθώς ήταν δική του επιθυμία να ταφεί στον προαύλιο τότε χώρο του Ιερού Ναού του Αγίου Δημήτριου. Ο Καραϊσκάκης σεβόταν και τιμούσε τη Σαλαμίνα για τον ηρωισμό και το φιλότιμο των κατοίκων της. Ερχόταν συχνά στο νησί και έμενε για μεγάλα διαστήματα, ερχόμενος σε επαφή με τους δημογέροντες, τους αγωνιστές και τον κλήρο.

Ο Ηγούμενος Γρηγόριος, δισέγγonos του Αγίου Λαυρεντίου, ανέδειξε το μοναστήρι της Φανερωμένης με το πνευματικό του έργο και τη συμβολή του στον απελευθερωτικό αγώνα. Λίγοι ξέρουν ότι η συγκεκριμένη μονή διαμορφώθηκε σε σημαντικότατο κέντρο υποστήριξης του αγώνα, με τη σύσταση διοικητηρίου, αποθηκών με πολεμοφόδια και τρόφιμα, καθώς και με μία πτέρυγα διαμορφωμένη σε νοσοκομείο. Επίσης, χάρη στον Ηγούμενο Γρηγόριο πολλά κειμήλια άλλων μονών φυλάχθηκαν στη Φανερωμένη.

Η βοήθεια της Μονής στον Αγώνα ήταν τέτοια, που η οικονομική της εξάντληση μετά το τέλος του Αγώνα οδήγησε τους μοναχούς στην Αίγινα. Ο Ηγούμενος Γρηγόριος, εξαντλημένος, απεβίωσε ξαφνικά το 1834.

Η Σαλαμίνα έγινε και καταφύγιο πολλών κατατρεγμένων. Χιλιάδες πρόσφυγες συνέρρεαν από όλη τη Στερεά Ελλάδα, με συνέπεια να ξεσπάσουν λοιμικές ασθένειες, που αποδεκάτισαν τον πληθυσμό. Ο Άγγλος κληρικός Γουάντιγκτον έμεινε

έκπληκτος, όταν επισκέφθηκε τη Σαλαμίνα και παρομοίασε τα βάσανα των Σαλαμίνιων με αυτά της Χίου.

Στα Αμπελάκια, το 1827, με εντολή του Καραϊσκάκη, οργανώθηκε σχολείο πυροβολικού για τους εκεί συγκεντρωθέντες Φιλέλληνες, υπό τις οδηγίες του Βαυαρού λοχαγού Σνιζλάιν. Χτίστηκαν φούρνοι, εργαστήρια παραγωγής κοφινιών, σκαπτικών και άλλων εργαλείων, για την κατασκευή οχυρωματικών έργων. Η μεταφορά αυτών των υλικών γινόταν στον Πειραιά με τα ψαριανά πλοία Νέλσον και Ηρακλής, καθώς και το ατμοκίνητο Καρτερία.

Στις 23 Απριλίου του 1827, η σορός του Καραϊσκάκη έφθανε στο λιμάνι των Αμπελακίων ανήμερα της ονομαστικής του εορτής, με καΐκι από το Φάληρο. Οι Κουλουριώτισσες έφεραν τη σορό στο σπίτι του Αναγνώστη Βιρβίλη, δίπλα στον ναό του Αγίου Δημητρίου. Αφού έπλυναν τον νεκρό, τον στόλισαν για το ύστατο χαίρε.

Μετά την ήττα στον Ανάτο (σημερινή Νέα Σμύρνη), η Σαλαμίνα έχασε σημαντικούς πολεμιστές της, όπως το Γιάννη Κριτσίκη. Ακολουθως, ξαναγέμισε τραυματισμένους και αξιοθρήνητους στρατιώτες από τη Στερεά Ελλάδα, γεγονός που άρχισε να δημιουργεί μια δύσκολη κατάσταση πάλι στο νησί.

Συνοψίζοντας, επισημαίνεται ότι η Σαλαμίνα μπορεί να μην έγινε τόπος διεξαγωγής σημαντικών μαχών, οι οποίες συνήθως προβαδίζουν στην ιστορική μνήμη, όμως κανείς δεν μπορεί να υποτιμήσει το μέγεθος της συνεισφοράς της Σαλαμίνας στον Αγώνα. Πέρα από τους πολλούς νεκρούς Σαλαμίνιους πολεμιστές, είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι όλοι οι πόλεμοι κρίνονται στην υποστήριξη (οικονομική, τεχνική, υγειονομική και εφοδιαστική).

Από αυτήν την άποψη, η Σαλαμίνα πρόσφερε και την τελευταία ικμάδα των πόρων της, σε ανθρώπινο δυναμικό και υλικών, για να γίνει το καλύτερο στον Αγώνα. Οι Σαλαμίνιοι περιέθαλψαν χιλιάδες Έλληνες κατατρεγμένους, σαν γνήσιοι χριστιανοί και φιλόανθρωποι. Ιδιαίτερα επισημαίνεται η πατριωτική προσφορά των αμέτρητων, αφανών γυναικών της Σαλαμίνας, που έδωσαν στους ταλαιπωρημένους συμπατριώτες το φαγητό των παιδιών τους. Περιέθαλψαν τα τραύματά τους. Στάθηκαν δίπλα τους σαν μάνες.

Πάνω απ' όλα, όμως, κλίνουμε ευλαβικά το γόνυ στους Σαλαμίνιους αγωνιστές, τους ένδοξους απόγονους του Αίαντα και των Σαλαμινομάχων, που έδωσαν τη ζωή τους στον Αγώνα στην Κόρινθο και στην Αττική, για να μπορούμε εμείς σήμερα να ζούμε ελεύθεροι και να ορίζουμε τις ζωές μας.

Σας ευχαριστούμε πολύ και ιδιαίτερα την συμπατριώτισσα κ. Ευγενία Σοφρά από το βιβλίο της οποίας, με τίτλο «Η Σαλαμίνα το 1821» αντλήθηκαν τα στοιχεία της σημερινής ομιλίας και το οποίο τελεί υπό έκδοση μέσω του Δήμου Σαλαμίνας.